CZU: 81`276.6:338.48 **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13353282**

VARIATIE TERMINOLOGICA IN DOMENIUL TURISMULUI

Lia BUTUCEL

asistent universitar, MA
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, RM
orcid id: https://orcid.org/0000-0002-7828-9743

In Romanian linguistic research tourism terminology is a field that is still little investigated, although it is a topic of wide interest both theoretically and practically. Over the years this field has evolved and, as a result, we have a much enriched and diversified tourism terminology that is not reflected adequately in current dictionaries. This article aims to identify within the terminology of tourism specific socio-stylistic forms that are the basis of professional language.

Keywords*: tourism, tourism terminology, socio-stylistic forms.*

1. Introducere

Turismul este un sector deosebit de important în orice economie, având un impact major asupra societății în general. Progresul economic, într-o zonă cu potențial natural și antropic, poate fi susținut puternic de activitatea turistică. În mod evident,potențialul turistic natural, este vital turismului, însă totodată, capacitatea de cazare, componentă a potențialului turistic antropic, este foarte importantă în dezvoltarea activității turistice.

În cercetarea lingvistică românească, terminologia turismului (TT) este un domeniu încă puțin investigat, deși reprezintă o temă de larg interes, atât teoretic (pentru lexicologi și terminologi), cât și practic (pentru profesioniștii din zona serviciilor turistice și pentru beneficiarii acestora).

Deși are o suprafață mică, Republica Moldova dispune de un considerabil potențial turistic, reprezentat, întâi de toate, de aspectul geomorfologic al teritoriului – o neobișnuită diversitate de rezervații peisagistice sau landșafturi naturale și monumente geologiceunice, de valoare europeană și mondială. Formele prioritare ale turismului practicate în ultimul deceniu în Republica Moldova sunt turismul rural, vitivinicol, cultural, de sănătate și frumusețe.[19]

Ca fenomen complex – economic, social și cultural – turismul a beneficiat de contextul favorabil creat în Republica Moldova prin dezvoltarea economiei de piață, a proprietății private și, nu în ultimul rând, prin mutațiile specifice societății de consum.

Creșterea spectaculoasă a numărului companiilor private care asigură diverse servicii turistice (agenții de turism, unități de cazare și alimentație etc.); dezvoltarea învățământului superior de profil prin programe de licență și masterat în domeniul Economia comerțului, turismului și serviciilor; îmbogățirea literaturii românești de specialitate prin lucrări cu caracter didactic și dicționare terminologice (de regulă, bi- sau plurilingve); reglementa-

rea domeniului printr-o legislație aliniată celei europene, care stabilește inclusiv termenii de specialitate cu care se operează în organizarea și desfășurarea activității de turism; apariția a numeroase site-uri care urmăresc familiarizarea publicului larg cu terminologia respectivă, au contribuit la implicarea turismuluii în evoluția societății.

Consecința firească a acestor evoluții din plan social și economic este o terminologie a turismului mult îmbogățită și diversificată, pe care dicționarele generale sau de neologisme ale limbii românei actuale nu o reflectă în mod corespunzător. Menționăm, în acest sens, absența din dicționare (cu excepția DCR - Dicționar de cuvinte recente) a mărcii diastratice turism și a numeroși termeni și / sau sensuri cu largă circulație în limbajul curent. Pot fi invocate sub acest aspect definițiile incomplete și învechite în raport cu uzul actual date în DEX (Dicționarul Explicativ al Limbii Române) termenilor turism, hotel și han, absența sintagmelor consacrate *agenție de turism, low cost, last minute, all inclusive* sau a unor sensuri proprii turismului (de exemplu, pentru *stea* sau *recepționer*) care nu figurează nici în DEX, nici în MDN (Marele dicționar de neologisme). Prin profilul său, DCR (Dicționarul de cuvinte recente) înregistrează cele mai recente împrumuturi din terminologia turistică (*all inclusive, city break, aparthotel, lounge, resort, room-service, hostel, tour- operator, early booking*), compuse (*cicloturism, ecoturism, speoturism*) sau sintagme calchiate (*lanț hotelier, pachet turistic, operator de / din turism, turism rustic. [14]*

Articolul de față își propune să identifice în cadrul terminologiei turismului forme specifice ale variației socio-stilistice care stă la baza limbajelor profesionale.[5]

Aspectele investigate din perspectivă descriptiv-funcțională vor arăta că TT se diferențiază față de alte terminologii din domeniul economic[3] (căruia i se subordonează) prin caracterul de cod deschis, printr-o dinamică accelerată în care factorii extralingvistici și cei lingvistici se intercondiționează [8], printr-o relație de „du-te vino" între lexicul comun (LC) și lexicul specializat (LS), prin diversitatea contactelor cu alte terminologii7 și prin interesul larg manifestat de vorbitorii nespecializați.

Dat fiind caracterul predominant practic (și nu științific) al acestei terminologii[4], utilizarea ei extinsă, într-o varietate de texte, cu grade de specializare diferite, și permanenta pendulare între terminologizare și vulgarizare (determinologizare) [2], o delimitare riguroasă între terminologia internă, cognitivă (a specialiștilor) și cea externă, descriptivă (a nespecialiștilor) nu este nici posibilă, nici întru totul relevantă pentru obiectivele cercetării noastre. Acestea vizează două tipuri de variație[8] (**conceptual–semantică și pragmadiscursivă**) manifestate în câmpul lexico-semantic al termenilor care denumesc structuri turistice cu funcțiuni de cazare, indiferent de tipul acestora[17].

Cercetarea **variației conceptual-semantice** presupune luarea în considerare a relației dintre *referent, termen și definiția acestuia* ca element al TT.

2. Variația conceptual-semantică.

Cazul cel mai simplu, în care variația semantică vizează exclusiv gradul de specializare a termenilor, este reprezentat de un număr restrâns de perechi sinonimice de tip referențial, formate cel mai frecvent dintr-un împrumut recent și un echivalent românesc, primul fiind preferat, în virtutea monosemiei sale, în texte cu un grad mai înalt de

specializare sau în denumirile comerciale: aparthotel < engl. aparthotel [14] = hotel-apartament [17]; botel < engl. boatel = hotel plutitor [16]; hostel < engl. hostel [14] = han pentru tineret [17]; resort < engl. resort4 = complex turistic [14].

Cel mai interesant aspect al variației conceptual-semantice este reprezentat de terminologizarea (specializarea) unor cuvinte din LC, care, în mod autonom sau în cadrul unor sintagme, ajung să desemneze referenți din domeniul structurilor de cazare.

În marea majoritate a cazurilor, terminologizarea se realizează prin definiții terminografice (incluse în dicționarele specializate)1, care dezambiguizează și restrâng semnificația cuvântului din LC. Examinarea comparativă a definițiilor date în DEX unor termeni turistici cu cele incluse în LTT sau în DTI evidențiază caracterul accentuat descriptiv și enciclopedic al definițiilor terminografice, formularea unitară din perspectivă funcțională. De pildă, bungalou este definit în DEX2 drept„locuință din lemn sau din împletitură de trestie, fără etaj, înconjurată de verande și de vegetație”, în timp ce LTT oferă o definiție cu caracter descriptiv, inclusiv prin raportare la alți termeni din același câmp motivațional:

„**BUNGALOU**, unitate de cazare turistică de capacitate redusă, între căsuță și vilă, realizată din lemn sau din alte materiale (piatră, cărămidă etc.) care dispune de un grup sanitar propriu. Bungaloul este amplasat în interiorul unui camping, al unui sat de vacanță, ca unitate independentă în cadrul unei stațiuni / zone turistice sau ca spațiu complementar pe lângă o altă unitate hotelieră. De regulă, bungaloul funcționează cu activitate sezonieră”.[17]

Observații similare privind specializarea unor cuvinte din LC se pot face și în legătură cu alți termeni din domeniul turistic, incluși în dicționare de profil cu accepții care păstrează în grade diferite seme din „nucleul dur” al semnificației uzuale:

„**CABANĂ** – este o structură de cazare specializată, cu dotări și confort scăzute, cu camere care au mai multe locuri, eventual cu paturi suprapuse și toalete comune” [18].

„**CĂSUȚĂ** – spațiu de cazare de dimensiuni reduse, realizat din materiale ușoare (în general, din lemn), compus, de regulă, dintr-o cameră și un mic antreu sau terasă, uneori dotat cu grup sanitar propriu. Permite adăpostirea a 2-4 persoane. Amplasată în perimetrul unui camping, pe un teren sau pe lângă o unitate cu activitate hotelieră, ori de alimentație, căsuța este utilizată numai vara” [17].

Cele mai complexe evoluții conceptuale-semantice (cu implicații istorice și socio-culturale) se observă în cazul unor cuvinte din lexicul tradițional readuse în uz pentru a desemna referenți din perioada actuală.

Din această categorie de noutăți lexicale „aparente” sau „relative”[1] (cu o prezență semnificativă și în câmpul numelor pentru localuri de alimentație publică) [12] reține atenția termenul **han**, de origine turcească (sau persană prin intermediar turcesc) intrat în română în secolul al XVII-lea, odată cu referentul lui. De atunci, termenul a cunoscut în limba română evoluții semantico-conceptuale foarte interesante nu numai din perspectivă lingvistică, ci și istorică, economică, civilizațională și culturală.

Conform CADE (Dictionarul limbii romane din trecut si de astazi) (1931), sensul modern al cuvântului han (mai restrâns față de cel etimologic inițial, acela de „caravan-

serai") este „hotel de rând în care poposesc sau mână oamenii peste noapte; ospătărie, birt ordinar".[13] Definiții asemănătoare se găsesc în dicționarele limbii moderne și actuale: „local cu ospătărie, unde se pot adăposti peste noapte drumeții (cu caii și căruțele lor)", în DEX (unde nu se indică sensul actual din domeniul turistic).[15]

Han a devenit după 1990 un cuvânt „la modă" pentru restaurantele cu specific predominant tradițional: „Hanul lui Vasile",(Colonița) „Hanul Vechi" (Ialoveni), „Hanul lui Hanganu" (Lalova), „Hanul Haiducilor" (Vărzărești).

După modelul fr. auberge, al engl. inn / old inn și al germ. Gasthaus, hanul este definit în TT prin trăsături specifice, dar și în raport cu alți termeni din același câmp lexico-semantic:

„**HAN,** tip tradițional de unitate, relativ modestă, cu arhitectură originală, având restaurant și un număr mic de locuri de cazare. Este situat în lungul drumurilor, la încrucișările acestora sau în apropierea centrelor urbane, într-o poziție pitorească. În prezent, adesea, termenul este folosit cu sens generic – pentru hoteluri (de exemplu, Holiday Inn), pentru restaurantele cu specific tradițional sau ca firmă pentru localuri relativ luxoase, cu caracter pitoresc [...] Cea mai mare parte a fostelor hanuri turistice de până în 1991 a fost reclasificată ca moteluri" [17].

Din categoria restrânsă a noutăților „absolute" din TT un exemplu interesant din perspectiva relației dinamice dintre lingvistic și extralingvistic (contextul economic și cel socio-cultural) este oferit de termenul boutique, al cărui sens turistic nu este înregistrat în niciun dicționar românesc (general, de neologisme sau de turism), deși el figurează – mai mult sau mai puțin justificat – în numeroase denumiri de hoteluri din Moldova și din străinătate.

Semnificația respectivă – a apărut în engleza americană și britanică în anul 1984, desemnând, în cadrul sintagmei bilingve **boutique hotel**, un tip aparte de unitate hotelieră, aflată în marile orașe (New York, San Francisco, Los Angeles, Londra) sau în stațiuni turistice. Dintre caracteristici reținem: o clădire istorică cu un stil propriu, număr relativ mic de camere (10-100), decorațiuni interioare deosebite, servicii personalizate, la standarde înalte, atmosferă intimă, familiar. Asemenea trăsături distinctive sunt menționate, de regulă, în prezentarea de pe site-ul Booking.com a unor hoteluri de patru și cinci stele din zona centrală a Chișinăului:

„Nobil Luxury Boutique Hotel – amplasat în inima zonei culturale și comerciale din Chișinăș oefră un centru spa de lux cu sală de gimnastică și salon de frumusețe, bucătarie rafinată și o vedere panoramică la oraș; „ London Boutique Hotel deschis la sfârșitul anului 2017,amplasat intr-un conac basarabean restaurant,aduce calitatea și confortul englezesc în inima capitalei Chișinău.[20]

3. Variația pragmadiscursivă.

Aceasta presupune analiza uzajelor contextuale în diferite tipuri de texte pentru a evidenția atât modul specific de funcționare a TT din perspectiva relației limbă (langue) vs. discurs[9], cât și constituirea / actualizarea semnificațiilor discursive în raport cu condiționările de ordin pragmatic care determină alegerea strategiilor discursive specifice.

Din această perspectivă, considerăm relevantă raportarea la două tipuri discursive, reprezentate de texte din mass-media şi de structuri din domeniul onomasticii comerciale.

În presa, termenii din domeniul turismului apar aproape exclusiv în articole cu finalitate informativă, şi cu un grad de specializare (relativ) redus, impus de caracterul eterogen al publicului,predomină termenii consacraţi în uz (apartament, bungalow, căsuţă, hotel, pensiune, vilă). Pentru dezambiguizarea celor care prezintă polisemie la nivelul LC, se recurge frecvent la asocierea cu determinanţi, meniţi să asigure restrângerea şi specializarea semnificaţiei uzuale: *căsuţe turistice, căsuţe de vacanţă, complex turistic, pensiuni rurale, pensiunile localnicilor [în sate turistice], vilă turistică, vilă de două margarete, cameră dublă, cameră triplă cu balcon* etc. Dezambiguizarea se face în mod implicit în cazul unor denumiri comerciale care includ numele proprietarului (Casa din Luncă, Casa Veche, Pensiunea Iris).

În articole cu un grad mai înalt de specializare sunt incluse sintagme preluate din legislaţia privind turismul (structuri de primire turistică cu funcţiuni de cazare, structuri de cazare6) sau se fac observaţii critice privind folosirea (în proiectul viitoarei Legi a turismului) a unor termeni ca han şi fermă (ce nu sunt prevăzuţi în legislaţie) [1].

În acest sens, un rol important în strategiile de marketing şi publicitate prin care se urmăreşte „seducerea" publicului revine împrumuturilor recente anglo-americane şi, în mai mică măsură, franceze şi germane din categoria împrumuturilor „de lux", motivate prin conotaţiile favorabile sau de prestigiu ale termenului străin. Deşi au echivalente autohtone în lexicul tradiţional sau în cel neologic, incluse în dicţionarele turistice româneşti, asemenea termeni (având adesea circulaţie internaţională în TT) reprezintă alternative preferate de locutorul-patron, în ciuda ambiguităţii lor conceptual-semantice şi a statutului morfosintactic.

În contextul extinderii spectaculoase la nivel mondial a englezei – devenită lingua franca a turismului şi „vehicul" al globalizării [11] – cei mai numeroşi termeni generici sunt anglicisme care exploatează conotaţiile de prestigiu ale cuvântului străin. Dintr-un inventar foarte bogat, selectăm ca exemple de variaţie terminologică o serie de asemenea anglicisme „de lux" care nu figurează nici în dicţionarele româneşti de profil şi, cu atât mai puţin, în terminologia oficială a turismului, fiind însă incluse în nume ale unor unităţi de cazare din Chişinău:*Bristol Central Park Hotel, B&B Olsi Hotel, Hotel Royal Park, Weekend Boutique Hotel, City Park Hotel, Hostel City Center, Studio Apartment, La Vitalie Guest House, Prestige apart-hotel, Wine Hotel.*[20]

Conservarea în majoritatea cazurilor a grafiei etimologice din limba de origine (engleză şi / sau franceză), urmărind să atragă atenţia potenţialului client, denotă spiritul mimetic şi snobismul alocutorului proprietar.

3.Concluzie.

Cercetarea referitoare la denumirile structurilor de cazare demonstrează că variaţia terminologică din domeniul turismului este deosebit de complexă, atât sub aspect conceptual semantic, cât şi pragmalingvistic, reprezentând una dintre principalele forme de manifestare a dinamicii lexicului specializat. Aprofundarea investigaţiei, pe baza unui

corpus mai extins va permite rafinarea analizei și stabilirea mai precisă a profilului acestei terminologii care se bucură de o tot mai largă circulație în româna actuală.

BIBLIOGRAFIE

1. AVRAM, Mioara, (1998), *Noutăţi reale şi noutăţi aparente în vocabularul românesc actual*, Limbă și literatură, 1, p. 31-35.
2. BIDU-VRÎNCEANU, Angela, (2007*), Lexicul specializat în mișcare*. *De la dicționare la texte*, București, Editura Universității din București.
3. BIDU-VRÎNCEANU, Angela, (2011), *Variația în terminologie*, în Zafiu, Uşurelu, Bogdan Oprea (eds.) 2011, vol. 1: 175-182.
4. CIOBANU, Mihaela, (2014),Terminologia și definițiile lexicografe în română și spaniolă, Universitatea din București.
5. CIOLAC, Marina, (2006*), Questions de sociolinguistique*, București, Editura Universității din București.
6. CONSTANTINESCU,Ilinca,POPOVICI Victoria,ŞTEFĂNESCU Ariadna, (2002), „Romanian", în Manfred Görlach (ed.), *English in Europe*, Oxford, Oxford University Press, p. 168-194.
7. CRYSTAL David, (2000), *English as a global language*, Cambridge, Cambridge University Press.
8. GUȚU Romalo, Valeria, (2005), *Aspecte ale evoluției limbii române*, București, Humanitas.
9. MORTUREUX, Marie-Françoise, (2008), *La lexicologie entre langue et discours*, 2e édition, Paris, Armand Colin.
10. PRUVOST, Jean, (2003), *Les néologismes*, Paris, P.U.F.
11. STOCHIȚOIU-ICHIM, Adriana, (2006), *Aspecte ale influenţei engleze în româna actuală*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
12. STOCHIȚOIU-ICHIM, Adriana, (2013),*Observații privind dinamica unui câmp lexical din româna actuală: nume pentru localuri de alimentație publică* (NLAP), București, Editura Universității din București, p. 249-262.

DICȚIONARE

13. CADE – I. A. Candrea, Gh. Adamescu, Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească", partea I –Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi de I.-A. Candrea, București.
14. DCR – Florica Dimitrescu (coord.), Alexandru Ciolan, Coman Lupu, Dicţionar de cuvinte recente, ediţia a III-a, Bucureşti, Editura Logos, 2013.
15. DEX – Academia Română / Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Dicţionarul explicativ al limbii române, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
16. DTI – Dicționar turistic Infotravel (http://www.infotravelromania.ro/dictionar-turistic.htlm) (accesat la 25.10.2015).
17. LTT – Gabriela Stănciulescu (coord.), Nicolae Lupu, Emilia Țițan, Gabriela Țigu, Felicia Stăncioiu, Lexicon de termeni turistici, Bucureşti, Oscar Print, 2002.
18. MDN – Florin Marcu, Marele dicţionar de neologisme, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 2002. MDT – Mic dicționar turistic (http://www.andreioprea.ro/mic-dictionar-turistic.html).
19. www.moldova.com
20. www.booking.com